

поведінки, які панують в їх середовище. А ця думка є підтвердженням ідеї Д. І. Фельдштейна, який стверджував, що критичне відношення підлітка до своєї особистості, переживання незадоволеності собою супроводжується зацікавленістю у загальному позитивному відношенні до себе з боку особистості, яка користується його повагою [9]. Безперечно, дослідження вимагає подальшого вивчення та вже сьогодні можна зробити висновок про важливість соціальних чинників на формування ідеального "Я" особистості підліткового віку.

Використана література:

1. *Ананьев Б. Г.* Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – Л., 1968. – 338 с.
2. *Боришевський М. Й.* Моральні переконання та їх формування у дітей / М. Й. Боришевський. – К. : Тов-во "Знання" Української ССР, 1979. – 48 с.
3. *Выготский Л. С.* Динамика и структура личности подростка / Л. С. Выготский // Собр. соч. в 6-ти. –Т. 4. – М., 1984. – С. 220-242.
4. *Кон И. С.* Открытие "Я" / И. С. Кон. – М. : Политиздат, 1978. – 367 с.
5. *Костюк Г. С.* Проблемы личности в философском и психологическом аспектах / Г. С. Костюк // Избранные психологические труды. – М. : Педагогика, 1988. – С. 76-85.
6. *Максименко С. Д.* Структура особистості / С. Д. Максименко // Практична психологія та соціальна робота. – № 12, 2006. – С. 1-11.
7. *Пенькова О. І.* Формування образу "Я" старшокласників в умовах сім'ї // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. Д. Максименка. – К., 2004. – Т. VI. – Випуск 2. – С. 232-236.
8. *Толстых Н. Н.* Жизненные планы подростков и юношей / Н. Н. Толстых // Вопросы психологии. – 1984. – № 3. – С. 79-87.
9. *Фельдштейн Д. И.* Психологические основы общественно-полезной деятельности подростков / Д. И. Фельдштейн. – М. : Педагогика, 1982.

Аннотація

В даній статті розглянуті основні соціальні фактори, впливаючі на становлення ідеального "Я" підлітка. В частині, визначено роль сучасної родини, соціального оточення та позашкільних навчальних закладів; розкрито їх значення та співвідношення в формуванні Я-концепції підлітка та його ідеального "Я"; проаналізовано важливість впливу соціальних факторів на формування ідеального "Я" підлітка на основі опитування їх думки.

Annotation

This article examines the main social factors that influence the formation of the ideal "I" teenager. In particular, determined the role of the modern family, social environment, and school educational institutions, revealed their importance and value in the formation of self-concept and the ideal teenager, "I", analyzed the importance of the influence of social factors on the formation of the ideal "I" teenager on the basis of questioning of their opinion.

УДК 378:37.012

Щербина Д. В.

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ТВОРЧО-КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Реалізація завдань Державної національної програми "Освіта: Україна ХХІ століття", програми "Вчитель", Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті вимагає підготовки компетентного та конкурентоспроможного спеціаліста, здатного здійснювати спілкування у навчально-виховному процесі на високому рівні. Динаміка розвитку суспільства та поява нових можливостей для розкриття професійного потенціалу сучасного фахівця в галузі освіти вимагають детального розгляду питання щодо комунікативної підготовки майбутніх учителів, створення відповідних умов для формування в них активної творчо-комунікативної позиції, що сприятиме подальшому удосконаленню рівня професіоналізму педагогічних кадрів у світлі Болонського процесу.

Успішність формування творчої комунікативної позиції майбутніх учителів залежить від цілої системи педагогічних умов, таких як: забезпечення комфортного освітнього середовища, у якому відносини між викладачем і студентами будуються на педагогічній взаємодії, співробітництві й співтворчості; моделювання у навчальному процесі імітаційно-ігрових ситуацій, які активізують не тільки інформаційну, а й процесуальну його сторони; забезпечення комунікативної спрямованості навчального процесу; переорієнтація навчально-виховного процесу ВНЗ на цілеспрямоване формування творчої комунікативної позиції студентів; спрямування технологій та методів навчання на формування досліджуваного особистісного феномена; реалізація творчого підходу при поєднанні традиційних та інноваційних технологій при викладанні психолого-педагогічних дисциплін тощо.

Значущий вплив на формування активної творчо-комунікативної позиції майбутніх учителів має забезпечення комунікативної спрямованості навчального процесу. Комунікативно спрямоване навчання

визначається як співпраця на основі різних видів спільної роботи майбутніх педагогів над навчальними завданнями і взаємодія в процесі їхнього розв'язання. Т. Л. Шепеленко характеризує комунікативно спрямоване навчання як навчання, в ході якого учні оволодівають комунікативними вміннями в процесі спілкування, тобто комунікативної діяльності, яка, виконуючи функції засобу і умови навчання, стає і його метою [4]. Комунікативно спрямоване навчання скероване на узгодження та координування предметної діяльності викладача та студента, стимулювання їх мотивації, інтелектуального, емоційного та вольового розвитку; створення відношень сумісності; взаємопорозуміння, співпереживання; формування культури спілкування. Комунікативно спрямоване навчання передбачає формування комунікативних умінь і навичок з метою використання їх у подальшому життєтворення та професійній діяльності. Оскільки "нерозвинені вчасно комунікативні вміння, – зазначає К. А. Абульханова-Славська, – позначаються на наступних етапах життєвого шляху особистості у її комунікативній діяльності, у неспроможності гнучко сполучати свою активність з активністю інших людей. Тому без оволодіння комунікативними вміннями ніяка діяльність не може бути ефективною" [1]. Аналіз наукової літератури дозволяє нам визначити комунікативні вміння як комплекс дій, які базуються на теоретичній і практичній підготовленості, що дає змогу творчо використовувати комунікативні знання та навички для відображення й перетворення дійсності. Т. Л. Шепеленко визначає комунікативні вміння як інтегративну властивість особистості, яка набута на основі раніше засвоєних знань, навичок і виявляється у здатності виконувати комунікативну діяльність в нових умовах. Основними властивостями уміння є усвідомленість, узагальненість, гнучкість, що дає можливість індивіду швидко переключатися з одного способу дії на інший, використовувати різні прийоми впливу, що так необхідно у комунікативній діяльності [4].

Однією з важливих умов інтенсифікації активної творчо-комунікативної позиції студентів виступає забезпечення у навчальному процесі педагогічної взаємодії, співробітництва та співтворчості у системі "викладач – студенти".

Взаємодія, співробітництво й співтворчість у системі відносин "викладач – студенти" змінює позицію викладача у вузівському процесі. Його завдання полягає в тому, щоб, не знижуючи власної активності, стимулювати активні дії студентів. Для цього необхідні довіра у спілкуванні зі студентами; діалогічність, вміння слухати студента; взаєморозуміння, без якого немає взаємодії й співробітництва; реальний психологічний контакт, що будується на основі ділових й особистих зв'язків; здатність відмовитися від диктату й перейти до співробітництва та співтворчості в навчальній роботі.

Позиція активного діяча забезпечить майбутньому педагогові готовність по закінченні вузу перенести акценти із системи знань на розвиток творчих можливостей учнів, змінити традиційно сформовану ситуацію в навчанні, коли навчальний предмет розглядається як джерело навчальної інформації, але не як засіб розвитку творчої особистості. Здобувши досвід педагогічної взаємодії у вищій школі, студент буде здатний забезпечити умови для саморозвитку, самовираження й самореалізації як власної, так й особистості учнів у процесі навчання. Зміна характеру навчання на основі педагогічної взаємодії, співробітництва й співтворчості значно підвищує результативність вузівської підготовки, рівень готовності студентів до комунікативно-інтелектуальної діяльності. Педагогічна взаємодія, заснована на співробітництві викладача й студента, вимагає педагогічно доцільного керування діяльністю студентів, зміни позиції викладача в системі керівництва з положення диктату, придушення на відносини партнерства.

Навчально-виховний процес повинен сприяти прояву активності у спілкуванні, ініціативності його суб'єктів. Залежно від того, які стосунки змодельовані викладачем, яке особистісне навантаження несе їхній зміст, залежить формування цілісного суб'єкта взаємодії. Сутність навчання заснованого на принципах педагогічної взаємодії, співпраці, співтворчості полягає в тому, що воно виступає, за визначенням Т. К. Мухіної, як двосторонній процес, успішність якого залежить від удосконалення як особистісних якостей студента, так і діяльності та особистості самого педагога, зміни позиції суб'єкта навчання з пасивного на активного учасника, підвищення ролі спілкування взаємодіючих сторін у процесі оволодіння навчальною інформацією [3].

Найбільшій ефективності педагогічна взаємодія та співробітництво набуває при використанні інтерактивних методів навчання, до яких належать й імітаційно-ігрові, при використанні яких викладач та студенти і учні виступають рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Організація такого навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Моделювання у навчальному процесі імітаційно-ігрових ситуацій, які активізують не тільки інформаційну, а й процесуальну його сторони, базується на конкретних ситуаціях, що мають місце у реальному житті та являє собою динамічну модель спрощеної дійсності, реалізація цієї моделі відбувається завдяки діям учасників гри, вони беруть на себе ролі і розігрують ситуацію в залежності від змісту гри. Це дозволяє дати вихід надлишку життєвої сили, підкоритися вродженому інстинкту наслідування, вгамувати потребу у відпочинку та розрядці, змінити монотонну діяльність. Новизна форми подання навчальної інформації та рольових дій студентів обумовлюють стійкість уваги, пізнавальний інтерес, установку на активну позицію та творче вирішення навчальних завдань. "Реалізація ігрового підходу до організації навчальної роботи, – зазначає Л. В. Кондрашова, – забезпечує заміну традиційної нестандартною та більш ефективною технологією навчання, основу якої складає моделювання ігрових ситуацій" [2, с. 4]. Програючи різноманітні ситуації

практичної діяльності вчителя, майбутні вчителі здобувають необхідний комунікативний досвід, виробляють стратегії комунікативної поведінки. Виконання завдань на моделювання педагогічних і комунікативних ситуацій та їх аналіз дає уявлення про реальний обсяг накопиченого тезаурусу студентів, уміння аргументувати власну думку, аналізувати дії вчителів з позицій продуктивності й ефективності педагогічної комунікації, знаходити й обґрунтовувати лінії поведінки в педагогічній комунікації, рівень усвідомлення протиріч між невербальним виразом суб'єктів комунікації та їх психологічним змістом, уміння надавати комунікативний смисл невербальним виявам студентів та викладачів.

Комунікативно-ігрова побудова навчальних занять створює умови для залучення студентів до пошуку, аналізу, постановці проблем, баченню протиріч і знаходження засобів їхнього подолання, формулювання власних висновків, оригінальних суджень, результативність рішення пізнавальних завдань. Під час навчальних занять моделюються ситуації соціально-статусних взаємин, рольових взаємин, спільної навчальної діяльності та ситуації етичних відносин професійної спрямованості. Креативно-пошукові і проєктно-перетворюючі типи завдань, завдання-ролі із самоаналізу сприяють підвищенню дієвості проблемно-ситуаційних та імітаційно-ігрових технологій у формуванні творчих якостей особистості студентів при вивченні психолого-педагогічних дисциплін.

Навчання, побудоване на творчому підході, дозволяє усунути дефіцит професійно-особистісних якостей, необхідних для продуктивних професійних дій і спілкування, містить у собі більші можливості у саморозвитку студентів, оскільки вони є не об'єктом впливу, а суб'єктом навчання. Різні види навчальної діяльності (ігрова, комунікативна, переконструювання навчальної інформації в проблемно-імітаційну модель, пошук виходу з модельованих ситуацій) сприяють формуванню адекватного вимогам професійної діяльності рівня активної творчо-комунікативної позиції майбутніх учителів.

Використана література:

1. *Абульханова-Славская К. А.* Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М., 1980. – 335 с.
2. *Кондрашова Л. В.* Игровой подход к обучению студентов культуре общения / Л. В. Кондрашова // Проблема імітаційно-ігрового підходу до організації навчального процесу у вищій школі. – Кривий Ріг, 2001. – С. 3-9.
3. *Мухина В. С.* Проблемы формирования ценностных ориентаций и активности личности в её онтогенезе / В. С. Мухина. – М. : МГПИ, 1987. – 151 с.
4. *Шепеленко Т. Л.* Формування комунікативних умінь студентів економічного університету в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Інститут педагогіки і психології проф. освіти Академії пед. наук України / Т. Л. Шепеленко. – К., 1999. – 224 с.

Аннотація

В данній статтє рассматривается совокупность педагогических условий, обеспечение которых способствует формированию активной творчески-коммуникативной позиции будущих учителей в ходе изучения психолого-педагогических дисциплин. Более детальное внимание уделено педагогическому взаимодействию, сотрудничеству и сотворчеству в системе “преподаватель – студенты”, коммуникативной направленности учебного процесса, моделированию имитационно-игровых ситуаций и реализации творческого подхода.

Annotation

This article describes a set of the pedagogical conditions, ensuring that promotes active, creative and communicative position of the future teachers in the study of psycho-pedagogical disciplines. More detailed attention is given to the pedagogical interaction, collaboration and co-creation in the “teacher – students”, the communicative directionality of the educational process, the modeling simulation and game situations and the implementation of the creative approach.

КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 378-057.875:31.011.3-051:373.2

Абрагам В. І.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ КОЛЕДЖУ

Перебудова фахової підготовки вчителя початкових класів ґрунтується на необхідності аналізу структури його діяльності та розробці основ реалізації мети і завдань сучасної школи. Нормативно-законодавчі документи та акти з питань освіти виступають орієнтирами підвищення ефективності практичної підготовки вчителя в умовах переходу на нові державні стандарти.

Визначення освітньо-кваліфікаційних характеристик фахівця на рівні молодшого спеціаліста, розробка програм та засобів діагностики рівня готовності випускника педагогічного коледжу до виконання основних виробничих функцій вимагає суттєвих змін як у загальній концепції підготовки вчителя, так і конкретно в технологіях практичної педагогічної підготовки. Це означає врахування завдань компонентів